

Панфілов Олександр Юрійович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціології та політології, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: o.yu.panfilov@nlu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-8997-0120

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

У статті розкривається сутність інформаційного насильства як соціального явища. Розглянуто складові інформаційного насильства, розкрито ефект праймінгу в медіа, подано результати досліджень впливу демонстрації насилля в засобах масової інформації та масової комунікації на поведінку дітей та молоді. Визначено нові тенденції впливу інформаційного насильства на зміну соціальних практик, зокрема на трансформацію ведення воєн сучасного типу.

Ключові слова: *насильство, інформаційне насильство, засоби масової інформації, праймінг, комунікаційний простір, мережева комунікація*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство характеризується домінуючим впливом інформаційної складової на соціальне буття [1, с. 159]. Функціонування всіх сфер суспільного життя знаходиться у прямій залежності від роботи інформаційних мереж, систем зв'язку й управління, програмного забезпечення. Поява нових інформаційних технологій закладає міцну основу для розвитку світового інформаційного соціуму. Одночасно новітні технології підсилюють небезпеку інформаційного насильства [2, с. 134–135], відбувається експоненціальний розвиток ризику та вразливості сучасної цивілізації. Інформаційна цивілізація змінює не просто статус інформації, роль її позитивних наслідків, але й значно розширює негативні можливості. Українське суспільство в умовах військової агресії вимушене протидіяти й інформаційній агресії, що суттєво посилюється вектором агресії та насильства. Як зазначає Л. Герасіна, «насильство продовжує відігравати свою деструктивну роль у соціальних практиках і людській взаємодії: у міжособистісних і групових відносинах, в агресивних діях військових блоків і завоюваннях, у «кольорових»

революціях нової доби, військових заколотах, репресивних державно-політичних стратегіях і, звичайно, в міжнародному тероризмі» [3, с. 35]. Інформаційне насильство є однією з компонентів соціального насильства, і в останній час з'явилися певні спроби його осмислення в цьому плані [4–6]. Проте соціальну теорію інформаційного насильства ще недостатньо вивчено.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що в сучасному суспільстві склалася система державного та приватного інформаційного насильства. Засоби масової інформації нав'язують вигідні їм та їхнім реальним власникам оцінки, думки, електоральну поведінку. Інформаційним насильством є прославлення культу сили й гангстеризму, агресії, ненависті або, навпаки, заповнення вульгарною культурою екранів телебачення й кінематографа. Насильство входить у мову, семантику передач, повсякденні комунікації [7, с. 565–567].

Необхідно зазначити, що деякі спроби розкриття певних аспектів інформаційного насильства здійснено у працях Р. Авдєєва, В. Афанасьєва, Е. Бєляєва, М. Буслєнка, В. Глушкова, С. Гриняєва, О. Данильєна, О. Дзьобаня, Г. Ємельянова, М. Кастельєса, В. Лекторського, В. Лисицького, В. Лопатіна, Й. Масуди, А. Мінка, Е. Моргунова, Дж. Нейсбіта, Б. Парахонського, Е. Паркера, Г. Почепцова, А. Ракітова, Е. Тоффлера, М. Требіна та інших дослідників. Разом із тим у соціологічному аспекті інформаційне насильство практично не розкрито, бракує знань про соціальну природу інформаційного насильства та його вплив на соціум.

Метою статті є розкрити соціальні аспекти сутності та характеру застосування інформаційного насильства в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Видів насильства анітрохи не менше, ніж сфер людської діяльності. Суть насильства полягає в тому, щоб змусити конкретну людину або спільноту людей до дій, які суперечать їхнім власним інтересам. Дослідники визначають сутність інформаційного насильства як «цілеспрямований вплив на свідомість людини (групи осіб) поза її волею, який здійснюється за допомогою інформаційних засобів, інформаційних технологій та психологічних прийомів, у результаті якого порушується інформаційна свобода об'єкта впливу та який здатен заподіяти шкоду життю та здоров'ю людини (групі осіб), на яку впливають» [6, с. 63].

О. Василевич підкреслює, що інформаційне насильство – це інформаційний вплив на людину, що призводить до втрати, деформації, обмеження або неможливості здійснення таких людських якостей, які становлять особистість людини, тобто свідомість і самосвідомість, свободу вибору, індивідуальність, систему цінностей, світогляд, систему потреб, інтересів та настанов. Це впливи у вигляді: маніпулювання особистістю за допомогою інформації про різні сфери соціального життя; масовізації, спрямованої на стандартизацію всіх

можливих аспектів особистісної життєдіяльності; духовної наркотизації, що здійснюється шляхом тотального введення в комунікативний напрям масової культури; відчуження свідомості окремої особистості й особистостей одна від одної, тобто вплив, що має на меті духовно придушити особистість, зруйнувавши, деформувавши або знищивши в зародку сутнісні її складові [8, с.32].

Інформаційне насильство в широкому сенсі – це несилловий упорядкований вплив на об’єкти, що носить антисоціальний або антиособистісний характер. Інформаційне насильство, маючи природні передумови, виступає особливою формою соціального насильства, де інформаційна складова в результаті інверсії набуває самостійної сутності. Його поширення пов’язано з антропологічною кризою, модернізаційним шоком, розпадом традиційних культур, які звільнили деструктивні та антисоціальні імпульси. У вузькому сенсі інформаційне насильство – несилловий вплив на ментальну сферу [9].

У змісті інформаційного насильства слід виокремити декілька аспектів [10, с. 287–295]: по-перше, із появою всесвітньої мережі Інтернет величезний потік інформації перекладає її з дискретного рівня на континуальний, можлива навіть інформація без жодного змісту. Втрачається можливість верифікувати цю інформацію, визначити, де правда, а де брехня. Відбуваються зміни в мові як основі комунікації; по-друге, інформаційне насильство певним чином переплелось з терором; по-третє, серед багатоманітних проявів ефектів масової комунікації особливе місце посідають ефекти, пов’язані із зображенням насильства, у першу чергу у програмах телебачення; по-четверте, актуалізується проблема маніпуляцією свідомістю; по-п’яте, доступність інформаційних ресурсів для пересічного користувача сприяє зниженню його соціальної активності, соціальна діяльність замінюється процесом інформаційного споглядання; по-шосте, зміст інформаційного насильства багато в чому визначається формами контролю за наслідками впливу засобів масової інформації, які постають інструментами особливого способу впливу й управління – політичного маніпулювання.

Інформація, як ніколи, стала інструментом влади. Коли була виявлена сприйнятливність людської психіки до нав’ювання, інформація у формі пропаганди й агітації стала головним важелем управління людьми. Вона поступово замінювала собою грубу силу, насильство, яке довгий час вважалося єдиним і неодмінним знаряддям управління. Процеси впливу носять багатоплановий характер, у них присутні різного роду механізми, які носять взаємодоповнюючий характер. При цьому адресат інформації може й не відчувати, як впливають деякі можливі комунікативні ланцюжки, оскільки повідомлення на цьому рівні не сприймаються як такі.

На думку Г. Панченка та В. Антонова, функціонування держави, її соціальна, політична, економічна, індустріальна сфери знаходяться у прямій за-

лежності від роботи інформаційних мереж, систем зв'язку та управління, програмного забезпечення, що складають технічну базу інформаційного простору. До того ж агресія і насильство у специфічному відбитті, що відповідає соціально-економічній, політичній та культурній ситуації, створюють кризу і нестабільність, де інформаційне насильство виявляється неминучим супроводом суспільного буття. Засоби масової інформації нав'язують вигідні їм та їхнім реальним господарям оцінки, думки, електоральну поведінку [11, с. 68].

Насильство, як зазначає Ж. Бодрійяр, набуло нового вигляду – ЗМІ зробили його загальнодоступним. Інформація про насильницькі акти миттєво з'являється на перших сторінках газет, у телевізійних новинах, не кажучи вже про фільми, де насильство пропагується в численних видах, і це набагато цікавіше, ніж будь-яка подія культури [12, с. 7–9]. Елементи насильства часто зустрічаються в усіх медіаконтентах, таких як цифрові ігри, телесеріали та фільми, насильство також часто включається до контенту новин. Наявність насильства в контенті новин можна охарактеризувати як більш небезпечне, ніж інші елементи ЗМІ. Відомо, що решта засобів є продуктом вигадки і споживаються з цього погляду. Проте коли справа доходить до «новин», вважається, що вони є продовженням реального життя, відображенням реальності. Так, у 2016 р. Американська академія педіатрії (AAP) опублікувала програмну заяву в онлайн-випуску свого журналу під назвою «Віртуальне насильство». Загальний висновок звіту, зроблений після розгляду 400 повідомлень про насильство у ЗМІ, полягав у тому, що «існує значний зв'язок між схильністю до насильства у ЗМІ та агресивною поведінкою» [13].

Одна з теорій того, як насильницькі медіа можуть впливати на поведінку, – це праймінг, який стверджує, що медіа, особливо інтерактивні медіа, такі як відеоігри, є навчальними інструментами, демонструючи нам, яка поведінка карається, а яка винагороджується. Соціально-психологічна основа цього явища полягає в тому, що для інтерпретації соціальних подій люди найчастіше використовують ті поняття, які часто активізуються (зокрема за допомогою засобів масової комунікації) в їхній свідомості. Численні дослідження показують, що існує зв'язок між тим, які сюжети висвітлюються засобами масової комунікації, і тим, які проблеми люди вважають найважливішими на даний момент. Таким чином, саме засоби масової комунікації роблять ті або інші проблеми легко доступними і тим самим задають політичний і соціальний порядок широкій публіці. При цьому за допомогою медіа формується не тільки світогляд, але і спосіб дій індивідів [14, р. 61]. Вибіркове акцентування матеріалу в програмах новин сприяє тому, що засоби масової комунікації не просто повідомляють нам про те, що відбувається, вони визначають хід наступних подій. Це ненавмисний вплив: засоби масової інформації зовсім не намагаються стимулювати насильство, проте їхню всемогутність важко

переоцінити. При цьому скептицизм індивіда по відношенню до ЗМІ зовсім не наділяє його імунітетом до переконання. Таким чином, його вплив походить не від одиничного впливу насильницького медіатексту, а від повторення [15].

Згідно з теорією праймінгу, вплив засобів масової інформації з насильством посилюватиме агресивне ставлення та поведінку [16], у той час як просоціальні ЗМІ викликать співпереживання та більш просоціальну поведінку [17]. Ефекти праймінгу було виявлено найбільше у зв'язку із зображеннями зброї. Експерименти показали, що зображення зброї викликає агресивні думки незалежно від того, чи використовували цю зброю злочинець, солдат чи поліцейський [18]. Інші дослідження доводять, що просто зображення зброї – навіть у контексті знака, що забороняє зброю, – може зробити людей, які її бачать, агресивнішими [19].

Т. Адорно, виявивши ефект складного сплетіння любові й ненависті до телевізійних персонажів, з гіркою дійшов висновку, що виявлені ним та іншими дослідниками закономірності культурної продукції гарантують нечувані можливості для маніпулювання свідомістю. Якщо поведінка людини визначається неконтрольованими зонами психіки, то маніпулятор, минувши поріг свідомості, може потурати спонукам, що стихійно складаються, викликати потребу в певних наркотичних ефектах. Експлуатація пригнічених прагнень, масове обслуговування фантазій, що виникають у голові людини, фабрикація ілюзій, за твердженням Т. Адорно, страшні не тільки тим, що спираються на несвідомі пласти психіки. Біда в тому, що в повсякденній реальності невмотивовані вчинки сприймаються глядачами й читачами як наслідок обдуманого рішення, прийнятого індивідом, який шукає в телевізійному видовищі не вічні істини, не привід для розгортання аналітичних здібностей, не глибокі художні враження, а тягнеться до телевидовищ під впливом психологічних ваблень. У цьому й ховаються, на думку Т. Адорно, таємниці роздвоєності свідомості, властивої особі [20]. Так, відкидаючи насильство, пересічний глядач як мислячий суб'єкт знаходить в екранних злочинах привабливе видовище, спокутне звільнення від повсякденних переживань.

Неодноразова демонстрація насильства в засобах масової інформації чинить десенсибілізуючий вплив на дітей та молодь. У міру того, як образ насильства стає нормальним, він стає менш засмучувальним і може розвинути відсутність емпатії. Так, 30-річне дослідження, проведене університетом Мічигану, виявило 40-відсоткове зниження емпатії серед американських студентів, причому найбільш помітне зниження відбулося після того, як соціальні мережі стали популярними. Відсутність емпатії збільшує насильство за допомогою таких механізмів: підвищена жорстокість; зниження занепокоєння про почуття інших; підвищена схильність до агресії; зниження ймовірності допомоги іншим [21].

Унаслідок поширення насильства у ЗМІ люди можуть почати вірити, що насильство у світі набагато більш поширене, ніж воно є насправді. Це наголошує на важливості мови, що використовується в засобах масової інформації. Хоча деякі види практики, такі як правові норми, етичні принципи, правила видавництва, визначають певні інструменти щодо захисту особистості та суспільства від згубного впливу насильства у ЗМІ, повністю усунути присутність насильства у медіаконтенті або обмежити доступ до таких медіаматеріалів у сучасну цифрову епоху неможливо [22].

Телебачення задає тон стилю життя пересічної людини, формує її побутову поведінку. Розважальні програми ТБ, претендуючи начебто лише на дозвілля людини, насправді роблять замах на формування її як особистості. Соціальна небезпека телебачення – у демонстрації насильства в усіх його проявах. Реклама на користь ринку наполегливо нав'язує аудиторії свої цінності, активно формує масову свідомість. Дослідник Джордж Гербнер виявив, що на телебаченні дитячі шоу містять більше насильства, аніж будь-який інший тип програм. Шоу, призначене для дітей, має близько 32 актів насильства на годину [23]. У зв'язку з цим Американська психологічна асоціація (АПА) повідомила, що протягом життя середня дитина побачить понад 8000 вбивств та понад 10 000 актів насильства по телебаченню. Майже 60 відсотків усіх телевізійних програм містять сцени насильства. У віці від 3 до 16 років діти проводили перед телевізором більше часу, ніж у школі [24].

Інформаційне насильство здійснює дестабілізацію соціально-політичної ситуації в суспільстві, породжує чутки, недовіру та агресію до владних структур, нагнітає негативний емоційний стан у суспільстві, провокує на протизаконні дії. Так, наприклад, інформаційне насильство стало чинною силою та засобом реалізації «оксамитових» революцій. Поширеним стало й таке поняття, як «інформаційний тероризм» [25, с. 165–187]. У силу цього суть стратегії інформаційного протиборства, що реалізується в сучасних війнах, полягає в тому, що цілі війни багато в чому досягаються не за рахунок захоплення та утримання чужих територій, а за рахунок підриву ще в мирний час оборонного та економічного потенціалу держави-противника. Тому в світі, що глобалізується, інформаційне насильство, набуваючи безпрецедентних масштабів та інтенсивності, постає як джерело міжнародної напруженості та нестабільності. Як свідчать військові дії в Україні, метою інформаційно-психологічного впливу стає зміна системи цінностей і норм поведінки людей, тобто здійснення культурно-ідеологічної експансії у вигляді привнесення ззовні сторонніх культурних цінностей. Інформаційне насильство практично неможливо відслідковувати і контролювати, через що багато сучасних військових конфліктів, породжених і здійснюваних за допомогою цього насильства, виявляються за межами норм міжнародного права.

Влада інформації та тотальність символічного інформаційного насильства породжує такий феномен, як «загальна війна». У сучасну глобалізаційну епоху війна перетворилася з аномалії на природний, нормальний стан, із конфлікту між державами на якусь подобу «війни всіх проти всіх», описаної Т. Гоббсом, із засобу політики на саму політику. Сучасна загальна війна відбувається в період «міжчасу», під час якого встановлюються нові глобальні правила та спостерігається надлишок нових владних структур. Через це відносини між політикою та війною в сучасному інформаційному суспільстві перетворилися на свою протилежність. Як справедливо зазначають М. Хардт і А. Негрі: «Війна не є відтепер інструментом, який знаходиться в розпорядженні політичних сил, до якого вони вдаються в обмеженій кількості випадків – навпаки, сама війна визначає основу політичної системи» [26, с. 411].

Інформаційне насильство в мережевій комунікації накладає відбиток як на наш світогляд, так і на зміну соціальних практик, зокрема на трансформацію ведення воєн сучасного типу, таких як кібервійни, мережецентричні війни, які проводяться за принципом «рою». Такі нові форми протистояння, як мережецентрична чи мережева війна, ведуться шляхом здійснення, головним чином, безконтактних дій у вигляді використання потужного інформаційно-технічного й інформаційно-консцієнтального потенціалу, зведеного щодо одного простору – мережі. Таким чином, в єдиний комунікаційний простір, що функціонує в реальному масштабі часу, зводяться різноманітні комп'ютерно-інформаційні мережі, що дозволяє точніше передбачати дії противника, випереджати його на всіх етапах підготовки та ведення бойових дій та концентрувати удар, досягаючи переваги. Головною дійовою особою на полі бою в мережецентричній війні стає оператор комп'ютера, що дистанційно керує «розумними» машинами, а також журналіст, який використовує інформацію, як для підняття духу, так і для придушення волі. При цьому найпривабливішою зброєю кібератак у ході мережецентричної війни виступає зашифрована інформація, яка передається відкритими каналами зв'язку (наприклад у соціальних мережах інтернету). Отже, мережецентрична війна істотно змінює тактику збройного протистояння, сприяє перетворенню супротивників на децентралізовані високоманеврові системи, що діють за принципом «зграї» [27, с. 284–290]. Таким чином, у сучасному суспільстві на перше місце виходить інформація в різних її формах і проявах.

Сучасне людство, перенасичене візуалом, наочністю, картинками, не перенапружується читанням об'ємних текстів, аналітичних розвідок тощо. У зв'язку з цим дослідники М. Требін та Т. Чернишова зазначають, що «... відмова від глобальних наративів зумовлює множинність інтерпретацій дійсності та зниження якості інтелектуального аналізу сучасного світу. Само-

стійно добувати істину, тобто знання, виведене з об'єктивної ситуації, є доволі проблематичним в умовах стрімкого та швидкозмінного життя. Саме тому більшість людей задовольняються вже “добути” знанням, нібито правдою, яку хтось постачає, звісно, не без власної користі. До того ж ця правда може бути настільки добре “упакованою”, естетично та емоційно привабливою, що “спожити” її стає легким та приємним заняттям. Отже, ми вибираємо те знання про об'єктивну дійсність, яке, по-перше, викликає в нас позитивні емоції, а по-друге, відповідає нашим поглядам та уподобанням. Водночас відкидається та “правда”, яка їм суперечить» [28, с. 155]. Отже, інформаційне насильство виступає не як простий примус, шкода життю і власності, а як такий примус і така шкода, котрі здійснюються всупереч волі їхніх об'єктів.

Інформаційна цивілізація, до якої дійшло людство, змінює не просто статус інформації, тобто роль її позитивних наслідків, але й різко розширює негативні можливості. З одного боку, роль інформаційних систем і мереж посилює суспільство й державу, з другого – ослабляє, оскільки такі системи і мережі стають основною метою супротивника або опонента. Інформація починає нести в собі як творчу, так і руйнівну силу, що становить суттєву небезпеку соціуму.

Висновки. Інформаційне насильство є складовою частиною будь-якого насильства. Інформаційне насильство здійснює дестабілізацію соціально-політичної ситуації в суспільстві, породжує агресію, провокує на протизаконні дії [29, с. 20]. Неможливо передбачити кількість потенційних жертв інформаційного насильства, враховуючи масштаби та швидкість розповсюдження інформації. Особлива небезпека інформаційного насильства полягає в тому, що воно викликає постійний і глибокий емоційний стрес, який виникає через невідповідність збереженої в підсвідомості людини на генетичному рівні родової інформації та інформації поточної, що нав'язується ззовні через свідомість. Особливу роль у здійсненні інформаційного насильства відіграють ЗМІ, маніпулюючи суспільною свідомістю в певному напрямі. Захист суспільства від інформаційного насильства потребує не лише усвідомлення окремими індивідами такої небезпеки але й обґрунтованої політики в галузі інформаційної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори) / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін. ; за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : Новий Світ – 2000, 2015. 492 с.
2. Політологія : енцикл. слов. / В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Н. М. Хома та ін. ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. П. Мельника. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 406 с.

3. Герасіна Л. М. Насильство як соціальна деструкція. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2015. № 1148. С. 35–40.
4. Баранов А. Ю. Роль інформації в реалізації насильства в контексті сучасного суспільства. *Наука, техніка і освіта*. 2016. № 9 (27). С. 67–69.
5. Дзьобань О. П., Пилипчук В. Г. Інформаційне насильство та безпека: світоглядно-правові аспекти : монографія / за заг. ред. проф. В. Г. Пилипчука. Харків : Майдан, 2011. 244 с.
6. Самчинська О. А., Фурашев В. М. Інформаційне насильство, інформаційна маніпуляція та пропаганда: поняття, ознаки та співвідношення. *Інформація і право*. 2021. № 1(36). С. 55–65.
7. Соціологія права : енцикл. слов. / Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2020. 984 с.
8. Василевич О. Г. Інформаційне насильство як соціальний феномен. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2007. № 35. С. 29–33.
9. Борщов Н. А. Информационное насилие в современном обществе. *Вестник Саратовского государственного технического университета*. 2010. № 2 (45). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/informatsionnoe-nasilie-v-sovremennom-obschestve> (дата обращения: 05.01.2023).
10. Філософсько-соціологічні аспекти сучасного інформаційного суспільства : монографія / за заг. ред. проф. Панфілова О. Ю. Харків : ФОП Данилко Н. С., 2017. 388 с.
11. Панченко О. Г., Антонов В. Г. Концептуалізація поняття «інформаційне насильство» в контексті національної безпеки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. № 1 (55). С. 65–73.
12. Бодрийяр Ж. Прозрачність зла / пер. с фр. Л. Любарской и Е. Марковской. Москва : Добросвет, 2000. 258 с.
13. AAP Council on Communications and Media. Virtual Violence. *Pediatrics*. 2016. Vol. 138, issue 1. e20161298. DOI: 10.1542/peds.2016–1298.
14. Шнуровська Л. Лінгвоментальна сутність і класифікація видів праймінга. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2018. VI (44), Issue 151. P. 61–64.
15. Gentile D. A., Gentile J. R. Violent video games as exemplary teachers: A conceptual analysis. *Journal of Youth and Adolescence*. 2008. Vol. 37, Issue 2. P. 127–141. DOI: 10.1007/s10964-007-9206-2.
16. Huesmann L. R. The impact of electronic media violence: Scientific theory and research. *Journal of Adolescent Health*. 2007. Vol. 41 (6 Suppl 1). S6-S13. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2007.09.005.
17. Content effects: Violence in the Media. *International Encyclopedia of Media Effects/* Prot S., Anderson C. A., Barlett C. P., Coyne S. M., Saleem M. ; editor-in-chief, Patrick Rössler ; associate editors, Cynthia A. Hoffner, Liesbet van Zoonen. Chichester, West Sussex [England] ; Malden, MA : Wiley Blackwell, 2017. DOI: 10.1002/9781118783764.wbieme0121.
18. Bushman B. J. Guns automatically prime aggressive thoughts, regardless of whether a «good guy» or «bad guy» holds the gun. *Social Psychological and Personality Science*. 2018. Vol. 9, issue 6. P. 727–733. DOI: 10.1177/1948550617722202.

19. Benjamin A. J., Crosby M. A Case of Unintended Cognitive Consequences: Guns Prohibited Images Prime Aggressive Thoughts. *Journal of Mental Health and Social Behaviour*. 2019. Vol. 1: 103. DOI: 10.33790/jmhbsb1100103.
20. Адорно Т. Проблемы философии морали / пер. с нем. М. Л. Хорькова. Москва : Республика, 2000. 238, [1] с.
21. Bergman M. P. Social Media Violence. *Social Media Victims Low Senter*. URL: <https://socialmediavictims.org/social-media-violence/> (accessed date: 05.01.2023).
22. Selvi M. Impact of media violence on society: Cause or outcome? *Daily Sabah*. October 15, 2021. URL: <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/impact-of-media-violence-on-society-cause-or-outcome> (accessed date: 05.01.2023).
23. Gerbner G. Children's Television: A National Disgrace. *Pediatric Annals*. 1985. Vol.14, Issue 12. P. 822–823, 826–827.
24. Children, violence and vulnerability 2022. *Youth endowment fund*. URL: https://youthendowmentfund.org.uk/reports/children-violence-and-vulnerability-2022/?gclid=Cj0KCQiAorKfBhC0ARIsAHDzslsvComEGQVFhXF5B5_q_1om4pjn-AFhouAkeuVq26exlyLtHI_ERBEaAkraEALw_wcB (accessed date: 05.01.2023).
25. Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс: монографія / за ред. В. А. Кротюка. Харків : ФОП Федорко М. Ю., 2021. 558 с.
26. Хардт М., Негри А. Множество: Война и демократия в эпоху империи : пер. с англ. / под ред. В. Л. Иноземцева. Москва : Культурная революция, 2006. 508 с.
27. Міжнародна інформація : навч. посіб. / М. П. Требін, І. О. Поліщук, Н. П. Осипова та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2014. 336 с.
28. Требін М. П., Чернишова Т. О. Боротьба за свідомість людей в епоху постправди. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2021. №3 (50). С. 153–171. DOI: 10.21564/2663–5704.50.235224.
29. Специфіка розвитку сучасного соціально-гуманітарного середовища: кол. моногр. / Березовська-Чміль О. Б., Кучин С. П., Чернишова Т. О. та ін. Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2021. 124 с.

REFERENCES

1. Vdovychyn, I. Ya., Uhryn, L. Ya., & Shypunov, H. V., et al. (2015). *Novitnia politychna leksyka (neolohizmu, okazionalizmu ta inshi novotvory)* [The latest political vocabulary (neologisms, occasionalisms and other innovations)] / za zah. red. N. M. Khomy. Lviv: Novyi Svit – 2000 [in Ukrainian].
2. Denysenko, V. M., Uhryn, L. Ya., & Khoma, N. M., et al. (2014). *Politolohiia: entsyklopedychnyi slovnyk* [Political science: an encyclopedic dictionary] / za red. d-ra filoz. nauk, prof. V. P. Melnyka. Lviv: LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
3. Herasina, L. M. (2015). Nasylystvo yak sotsialna destruktsiia [Violence as social destruction]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina – The journal of V. N. Karazin Kharkiv National University*, 1148, 35–40 [in Ukrainian].
4. Baranov, A. Ju. (2016). Rol' informacii v realizacii nasilija v kontekste sovremennogo obshhestva [The role of information in the implementation of violence in the context

- of modern society]. *Nauka, tehnika i obrazovanie – Science, technology and education*, 9 (27), 67–69 [in Russian].
5. Dzoban, O. P., & Pylypchuk, V. H. (2011). *Informatsiine nasylstvo ta bezpeka: svitohliadno-pravovi aspekty* [Informational violence and security: ideological and legal aspects]: monohrafiia / za zah. red. prof. V. H. Pylypchuka. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian].
  6. Samchynska, O. A., & Furashev, V. M. (2021). Informatsiine nasylstvo, informatsiina manipuliatsiia ta propahanda: poniattia, oznaky ta spivvidnoshennia [Information violence, information manipulation and propaganda: concepts, signs and relationships]. *Informatsiia i pravo – Information and law*, 1 (36), 55–65 [in Ukrainian].
  7. Herasina, L. M., Panfilov, O. Yu., & Pohribna, V. L., et al. (2020). –*Sotsiologhiia prava: entsyklopedychnyi slovnyk* [Sociology of law: an encyclopedic dictionary] / za red. M. P. Trebina. Kharki: Pravo [in Ukrainian].
  8. Vasylevych, O. H. (2007). Informatsiine nasylstvo yak sotsialnyi fenomen [Informational violence as a social phenomenon]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Zhytomyr Ivan Franko State University Journal*, 35, 29–33 [in Ukrainian].
  9. Borshchov, N. A. (2010). Informacionnoe nasilie v sovremennom obshchestve [Information violence in modern society]. *Vestnik Saratovskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta – Scientific Journal Saratov State Technical University*, 2 (45). Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/informatsionnoe-nasilie-v-sovremennom-obschestve> [in Russian].
  10. Panfilov, O. Yu. (Ed.) (2017). *Filosofsko-sotsiologichni aspekty suchasnoho informatsiinoho suspilstva* [Philosophical and sociological aspects of the modern information society]: monohrafiia. Kharkiv: FOP Danylko N. S. [in Ukrainian].
  11. Panchenko, O. H., & Antonov, V. H. (2019). Kontseptualizatsiia poniattia «informatsiine nasylstvo» v konteksti natsionalnoi bezpeky [Conceptualization of the concept of 'informational violence' in the context of national security]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia – Actual problems of public administration*, 1 (55), 65–73 [in Ukrainian].
  12. Bodrijjar, Zh. (2000). *Prozrachnost' zla* [Transparency of Evil] / per. s fr. L. Ljubarskoj i E. Markovskoj. Moskva: Dobrosvet [in Russian].
  13. AAP Council on Communications and Media (2016). Virtual Violence. *Pediatrics*, 138 (1), e20161298. DOI: 10.1542/peds.2016–1298.
  14. Shnurovska, L. (2018). Lihvamentalna sutnist i klasyfikatsiia vydiv praiminha [Linguistic essence and classification of types of priming]. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI (44), 151, 61–64 [in Ukrainian].
  15. Gentile, D. A., & Gentile, J. R. (2008). Violent video games as exemplary teachers: A conceptual analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 37 (2), 127–141. DOI: 10.1007/s10964-007-9206-2.
  16. Huesmann, L. R. (2007). The impact of electronic media violence: Scientific theory and research. *Journal of Adolescent Health*, 41 (6 Suppl 1), S6 – S13. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2007.09.005.

17. Prot, S., Anderson, C. A., Barlett, C. P., Coyne, S. M., & Saleem, M. (2017). Content effects: Violence in the Media. In Rössler, P., Hoffner, C. A., & Zoonen, van, L. (Eds.). *International Encyclopedia of Media Effects*. Chichester, West Sussex [England]; Malden, MA : Wiley Blackwell. DOI: 10.1002/9781118783764.wbieme0121.
18. Bushman, B. J. (2018). Guns automatically prime aggressive thoughts, regardless of whether a «good guy» or «bad guy» holds the gun. *Social Psychological and Personality Science*, 9 (6), 727–733. DOI: 10.1177/1948550617722202.
19. Benjamin, A. J., & Crosby, M. (2019). A Case of Unintended Cognitive Consequences: Guns Prohibited Images Prime Aggressive Thoughts. *Journal of Mental Health and Social Behaviour*, 1: 103. DOI: 10.33790/jmhsb1100103.
20. Adorno, T. (2000). *Problemy filosofii morali* [Problems of moral philosophy] / Per. s nem. M. L. Hor'kova. Moskva: Respublika [in Russian].
21. Bergman, M. P. Social Media Violence. *Social Media Victims Low Senter*. Retrieved from <https://socialmediavictims.org/social-media-violence/>.
22. Selvi, M. (2021). Impact of media violence on society: Cause or outcome? *Daily Sabah*. October 15. Retrieved from <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/impact-of-media-violence-on-society-cause-or-outcome>.
23. Gerbner, G. (1985). Children's Television: A National Disgrace. *Pediatric Annals*, 14 (12), 822–823, 826–827.
24. Children, violence and vulnerability 2022. *Youth endowment fund*. Retrieved from https://youthendowmentfund.org.uk/reports/children-violence-and-vulnerability-2022/?gclid=Cj0KCQiAorKfBhC0ARIsAHDzslsvComEGQVFhXF5B5_q_1om4pjn-AFhouAkeuVq26exlyLtHI_ERBEaAkraEALw_wcB.
25. Krotiuk, V. A. (Ed.) (2021). *Viiny informatsiinoi epokhy: mizhdystsyplinaryni dyskurs* [Wars of the Information Age: An Interdisciplinary Discourse]: monohrafiia. Kharkiv: FOP Fedorko M. Yu. [in Ukrainian].
26. Hardt, M., & Negri, A. (2006). *Mnozhestvo: Vojna i demokratija v jepohu imperii* [Multitude: War and Democracy in the Age of Empire] / Per. s angl. pod red. V. L. Inozemceva. Moskva: Kul'turnaya revolyuciya [in Russian].
27. Trebin, M. P., Polishchuk, I. O., & Osypova, N. P., et al. (2014). *Mizhnarodna informatsiia* [International information]: navch. posib. / za red. M. P. Trebina. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
28. Trebin, M. P., & Chernyshova, T. O. (2021). Borotba za svidomist liudei v epokhu postpravdy [The Fight for People's Consciousness in the Post-truth Era]. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Seriia: Filozofia, filozofia prava, politolohiia, sotsiolohiia – The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology*, 3 (50), 153–171. DOI: 10.21564/2663–5704.50.235224 [in Ukrainian].
29. Berezovska-Chmil, O. B., Kuchyn, S. P., & Chernyshova, T. O., et al. (2021). *Spetsyfika rozvytku suchasnoho sotsialno-humanitarnoho seredovyshcha* [The specifics of the development of the modern social and humanitarian environment]: kol. monohr. Kharkiv: SH NTM «Novyi kurs» [in Ukrainian].

Panfilov Oleksandr Yuriiovich, Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Department of Sociology and Political Science, Yaroslav Mudryi National Law
University, Kharkiv, Ukraine

INFORMATION VIOLENCE AS A SOCIAL PHENOMENON

The article reveals the essence of information violence as a social phenomenon. The components of information violence are considered, the effect of priming in the media is revealed, the results of studies of the influence of the demonstration of violence in the media and mass communication on the behavior of children and youth are presented. New trends in the influence of information violence on changing social practices, in particular, the transformation of the conduct of modern wars, are identified.

Keywords: *violence, informational violence, mass media, priming, communication space, network communication*

